עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פרק ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו:
לז ב מיי' שם הלכה ז:
לח ג מיי' שם הלכה ו:
לט ד מיי' שם הלכה ח:
מ ה מיי' פ"ו שם הלכה כ:
מא ו מיי' שם הלכה כא:
מב ז מיי' שם הלכה כב:
ח מיי' פרק ז שם הלכה ו:
מג ט מיי' פ"ו שם הלכה כ:
מד כ מיי' פי"ג מהל' פסולי המוקדשין הלכה ה:
מה ל מיי' פט"ו שם הלכה א:
מו מ מיי' פט"ו שם הלכה א:

מסורת הש"ס

א) ת"כ ויקרא חובה פי"ח ה"ח, ב) [יומא מז: מט:] ג) [לעיל נד. מנחות יא.], ד) [עי' תוס' לקמן סה: ד"ה הבדיל], ה) ת"כ ויקרא נדבה פי"ח ה"ו, ו) מעילה ט., ז) [עי' תוס' לקמן סה: ד"ה מלק], ח) ויקרא ד

תורה אור השלם

ו. וְהִזָּה מִדַּם הַחַטָּאת עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְהַנִּשְׁאָר בַּדָּם יִמָּצֵה אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ חַטָּאת הוּא: ויקרא ה, ט

גמרא

הקפה ברגל אמר רבא דיקא נמי דקתני נותנין לו יין לנסך ולא קתני אומר לו נסך ש"מ ת"ר כל העולין למזבח עולין דרך ימין ויורדין דרך שמאל עולין דרך מזרח ויורדין דרך מערב חוץ מן העולה לשלשה דברים הללו שעולים דרך מערב ויורדין דרך מערב עולין דרך ימין ויורדין דרך ימין דרך שמאל הוא אמר [א] רבינא תני שמאל רבא אמר מאי ימין ימין דמזבח ומאי שמאל שמאל דגברא וניתני או אידי ואידי דמזבח או אידי ואידי דגברא קשיא: **מתני'** חטאת העוף כיצד היה [ב] נעשית (עלה לכבש ופנה לסובב בא לו לקרן דרומית מזרחית) [ג] היה מולק את ראשה ממול ערפה ואינו מבדיל ומזה מדמה על קיר המזבח שירי הדם היה מתמצה [ד] על היסוד ואין למזבח אלא דמה וכולה לכהנים: **גמ'** ת"ר והזה מדם החטאת מגוף [ה] החטאת הא כיצד אוחז בראש ובגוף ומזה. על קיר המזבח ולא על קיר הכבש ולא על קיר היכל ולא על קיר אולם ואיזה זה קיר התחתון או אינו אלא קיר העליון ודין הוא ומה בהמה שעולתה למטה חטאתה למעלה עוף שעולתו למעלה אינו דין שחטאתו למעלה ת"ל והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח קיר שהשירין שלו מתמצים ליסוד ואיזה זה קיר התחתון ונעביד מעילאי והדר נעביד מתתאי אמר רבא מי כתיב ימלה [ו] ימצה כתיב דממילא משמע אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב כיצד מולקין חטאת העוף אוחז [ז] גפיו בשתי אצבעות ושתי רגלים בשתי אצבעות ומותח צווארה על רוחב גודלו ומולקה במתניתא תנא ציפרא מלבר אוחז גפיו בשתי אצבעות ושני רגלים בשתי אצבעות ומותח צווארו על רוחב שתי אצבעותיו ומולק וזו עבודה קשה שבמקדש זו היא ותו לא והאיכא קמיצה וחפינה אלא אימא זו עבודה קשה מעבודות קשות שבמקדש: **מתני'** עולת העוף כיצד נעשית עלה לכבש ופנה לסובב בא לו לקרן דרומית מזרחית היה מולק את ראשה ממול ערפה ומבדיל ומיצה את דמה על קיר המזבח נטל את הראש והקיף בית מליקתו למזבח וספגו במלח וזרקו על גבי האשים בא לו לגוף והסיר את המוראה ואת הנוצה ואת בני המעיים היוצאין עמם [ח] והשליכן לבית הדשן שיסע ולא הבדיל ואם הבדיל כשר סופגו במלח וזרקו על גבי האשים לא הסיר המוראה ולא הנוצה ואת [ט] בני מעיים היוצאין עמם ולא ספגו במלח כל ששינה בה מאחר שמיצה את דמה כשירה הבדיל בחטאת ולא הבדיל בעולה פסול מיצה את דם הראש ולא מיצה דם הגוף פסולה דם [י] הגוף ולא מיצה דם הראש כשירה חטאת העוף שמלקה שלא לשמה מיצה [יא] דמה שלא לשמה לשמה [יב] ושלא לשמה או שלא לשמה ולשמה פסול עולת העוף כשירה ובלבד שלא עלתה לבעלים לשם חובה אחד חטאת העוף ואחד עולת העוף שמלקן ושמיצה את דמן לאכול דבר שדרכו לאכול ולהקטיר דבר שדרכו להקטיר חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פיגול וחייבין עליו כרת ובלבד שיקריב המתיר כמצותו כיצד קרב המתיר כמצותו מלק בשתיקה ומיצה הדם חוץ לזמנו או שמלק חוץ לזמנו ומיצה הדם בשתיקה או שמלק ומיצה הדם חוץ לזמנו זהו שקרב המתיר כמצותו כיצד לא קרב המתיר כמצותו מלק חוץ למקומו מיצה [יג] הדם חוץ לזמנו או שמלק חוץ לזמנו ומיצה הדם חוץ למקומו או [יד] שמלק ומיצה הדם חוץ למקומו

תוספות

חטאת העוף כיצד היתה נעשית. משום דדם חטאת קודם לעולה מפרש חטאת תחילה: **מגופה של חטאת.** מדכתיב והזה מדם החטאת ולא כתיב ולקח דמשמע בכלי: **אוחז** בראש ובגוף ומזה. תימה דלא בעי הכא מאי קאמר כדקבעי פ"ק דחולין (דף כב.): **ואיזה** זה קיר התחתון. דאי קיר העליון פעמים שהוא מתמלה לסובב אם עושה למעלה מן הסובב דקיר העליון הוי מן החוט עד הקרנות: **קמיצה** וחפינה. בכולהו תנינא עבודה קשה:

רש"י

הקפה ברגל. ואין היין בידו ולמאוה בעלמא מפני שכל העולין לשאר דברים פונין לימין ומקיפין וזה [טו] להקטיר עולה לפיכך מקיף ובא למקום שמנסכין שם ונותנין לו יין לנסך אבל שאר כהנים שהזוכה בנסכים בפייס לא זכה לעבודה אחרת [טז] עולה והיין בידו ופנה לשמאל וחוזר על העקב כדמתני': **עולים דרך מזרח.** כשהן עולין לכבש במזרחו אלא שפתו עולין שהרי דרך ימין יפנה ולמה לו להאריך הילוכו כל רחבו של כבש וכשהוא יורד יורד בשפת מערבו של כבש: ה"ג **חוץ מן העולה לג' דברים הללו שעולין דרך מערב ויורדין דרך מערב עולין דרך ימין ויורדין דרך ימין:** **שמאל הוא.** מערבו של כבש שמאל הוי כשהולך פניו למזבח: **מאי ימין.** דקתני בסיפא ימין דמזבח שהמזבח פניו לדרום וימינו למערב: **ומאי שמאל.** דקתני ברישא שמאל דגברא: **אידי ואידי.** דרישא ודסיפא: **מתני' ואינו מבדיל.** הראש מן הגוף אלא סימן אחד לבדו מולק דכתיב בה ומלק את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל (ויקרא ה) ובהכל שוחטין (חולין דף כא:) ילפינן דבסימן אחד הוא: **ומזה.** אוחז בעוף עצמו ומזה: **היה ממצה.** שמקיף ומקרב [יז] בית מליקתו למזבח ודוחקו בקיר והדם מתמצה ויורד ליסוד שהרי למטה מן החוט היא נעשית וכניסת הסובב למעלה הימנו: **גמ'** מגוף של חטאת. שלא יזה לא בכלי ולא באצבע אלא אוחז בעוף עצמו ומזה: **קיר התחתון.** שלמטה מן החוט: **בהמה שעולתה למטה.** כדאמרן בפ"ק (לעיל דף י:) דכתיב בחטאת בהמה הממטא אותה אותה דמה למעלה ואין אחרת דמה למעלה: **חטאתה למעלה.** דקרנות כתיבי בה: **עוף שעולתו למעלה.** כדיליף לקמן בפירקין (דף סה.): **שהשירים שלו.** כשמזה הדם שותת ומתמצה ליסוד: **ואיזה זה קיר התחתון.** [יח] פעמים שהוא מתמלא לסובב כשהוא עושהו למעלה מן הסובב דמן החוט עד הקרנות קיר העליון הוא אבל קיר התחתון כולו למטה מן הסובב שהחוט למטה מן הסובב אמה: **ונעביד מעילאי.** הזאתה יעשה למעלה והדין נותן כדאמרן והדר נעביד מילוי מתתאי כדכתיב: **מי כתיב ימלה ימלה כתיב.** אי הוה כתיב ימלה הוה משמע שמזהיר את הכהן שיחזור וימלה אחר הזאה, השתא דכתיב ימצה משמע נמי לענין הזאה [יט] דממילא יהיה דם מלוי אצל היסוד: **אוחז שני גפיה בשתי אצבעות.** גוף העוף על כפו מבפנים ומכניס שני רגליה בין אצבע קטנה זרת [כ] לקמילה ושני גפיה בין אמה לאצבע: **ומותח צוארה.** גרונה התחתון מותח על רוחב החיצון של גודל שמכניס הצואר בין אצבע לגודל כמלא הגרון לצד גודלו ומותחו על גודלו והעורף מלמעלה ומולק: **ציפרא מלבר.** כמו שאנו [כא] עושים על גב היד אלא שהופך פניו של עוף על [כב] גב ידו שיהא העורף למעלה: **מותח צוארו.** הגרון על רוחב הפנימי [כג] של שתי אצבעותיו אצבע ואמה: גבי קמילה נמי תניא זו היא עבודה קשה שצריך למחוק בגודלו מלמעלה ובאצבעו קטנה למטה שלא יהא הקומץ מבורץ וכן בחפינת יום הכפורים נמי תניא זו היא עבודה קשה ותרוייהו בסדר יומא בפרק הוציאו לו (דף מז: ודף מט:): **עבודה קשה מעבודות קשות.** כלומר אחת מעבודות קשות שבמקדש: **מתני' עלה בכבש.** לפי שנעשית למעלה כדילפינן בגמרא (סה.): **בא לו לקרן דרומית מזרחית.** כדאמרן שקרובה לבית הדשן: **ומבדיל.** בשני סימנין כדיליף בהכל שוחטין (חולין דף כא:): **ערפה.** גובה הראש מול ערפה למטה לצד האגפים מול הרואה את העורף: **והקיף את בית מליקתו למזבח.** סומכו ודוחקו בקיר כדי שיתמלה הדם: **ספגו במלח.** מקנחו במלח הנמלא בראש המזבח כדכתיב וכל [כד] קרבן מנחתך במלח תמלח (ויקרא ב) ואומר בהקומץ רבה (מנחות כא:) בג' מקומות המלח נתונה בלשכת המלח ועל גבי הכבש ובראש המזבח: **מוראה.** זפק: **נוצה.** שנוטל העור שכנגד הזפק בנוצתה עם הזפק: **שיסע.** הגוף בין אגפיה: **הבדיל בחטאת.** במליקתה שמולק [כה] שני סימנין או לא הבדיל בעולה שמלקה בסימן אחד: **פסול.** דכל שינוי שהוא לפני עבודות הדם פסולות [כו]. ובגמרא מפרש טעמא: **מילה דם כו'.** מפרש טעמא בגמרא: **לאכול דבר שדרכו לאכול.** חטאת העוף: **שדרכו להקטיר.** עולת העוף: **שלא [כז] לשמן.** אין מוציא עולה מידי פיגול מפני שהיא כשירה בשלא לשמה:

מוסף רש"י

ממול ערפה. הוא גובה הראש המשופע לצד הצואר. מול עורף מול הרואה את העורף והוא כל אחורי הצואר (ויקרא ה, ח). ומזה. אוחז בגוף העוף ומעלה ומוריד כנגד והדם ניתז מעצמו: מתמצה. סוחט בין אצבעותיו בית השחיטה ויוצא הדם הולך למרחוק (מנחות ב:). וחפינה. מפרש בפרק הוציאו לו במסכת יומא (מט:) אוחז את הכף בראשי אצבעותיו ומעלה בגודלו כו' וזו היא עבודה קשה (מנחות יא.). היה מולק כו' ומבדיל. בשני סימנין ולא כחטאת שהיא בסימן אחד: והקיף. מחבר כמו (ביצה לג:) אין מקיפין שתי חביות, דוחק בית מליקתו לקיר יסוד מתמצה ע"י שדוחקו בקיר (לעיל נד:) חטאת העוף כו' מיצה דמה כו'. מפני כה מחשבה בהזאת דמה שהיא עיקר עבודתה דכתיב והזה מדם החטאת על קיר ונו' (לעיל סו:) חוץ למקומו פסול. דמחשבת חוץ למקומו פוסלת דלאמר בתו"כ יכול לא תפסול במחשבת חוץ למקומו. כשהיא אומר בפרשת קדשים ואם האכל יאכל ביום השלישי, אם אינו ענין לחוץ לזמנו דהא כתיב כבר את אהרן האוכלת ממנו עונה תשא. תנהו ענין לחוץ למקומו: ולהקטיר כו' חוץ לזמנו פיגול. דמחשבה פוסלת בין שחשב על אכילת אדם בין שחשב על אכילת מזבח דכתיב גבי מחשבה ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי, ואמר בתו"כ יכול כמשמעו שאם אכל ממנו ביום שלישי יהא נפגל, ת"ל המקריב אותו, בשעת הקרבה נפגל ואינו נפגל בשלישי, אלמא במחשבה מיירי שחשב לאכול ממנו בשלישי, וכתיב אם האכל יאכל בשתי אכילות הכתוב מדבר באכילת אדם ואכילת מזבח (מנחות יא.) ובלבד שיקרב המתיר כמצותו. שלא יהיה בו פסול אחר. אם יש בו פסול מחשבה אחרת יצא מידי פיגול כדילפינן לעיל דמחשבות חולקות זו מזו (לעיל כט:) בשתיקה. שלא חשב (מנחות יב.):

שינויי נוסחאות

א] אמר רבה תני שמאל רבינא אמר כוי כל"ל (רש"ש): ב] היתה (רש"ש): ג] בס"מ וכס"י מתקוטי דהא קרי"ל בכל מקום שהלה מולק. וכן ליתא בכתה"י. ועי' קר"א: ד] צ"ל ממצה (דק"ס וע"ש): ה] מגופו של חטאת (רש"ש ונעיין בסדרי והגהות): ו] בס"מ ניקד יִמָּצֵה, בתה"ע יִמְצֵה, ובכת"י ודפ"ס יִמָּצָא, ועפ"ב. ובספר לקח טוב פ' ויקרא דף כ"ד מגלאתי כתיב מדלת כתיב תמלה או יִמַּלֵּה (הלאשו), נ"א ימציא (ע"ח בשם ח"י): ז] אוחז שתי גפיה (רש"ש): ח] עמה (ש"מ ובחשובות). וכן להלן: ט] צ"ל ולא את (ש"מ ובחשובות): י] מיצה דם (כ"י): יא] עי' תוס' לקמן (סו ע"א סד"ה דלכי) דר"ה לא הוה גרים במתני' מיצה אלא היזה: יב] צ"ל או לשמה ושלא (ש"מ ובחשובות): יג] צ"ל ומיצה (ש"מ ובחשובות): יד] מיצות או שמלק ומיצה הדם חוץ למקומו ליתא בכ"י. ועי' דק"ס. ובמאלו"ם גרים ליה: טו] וזה אף הוא להקטיר (רש"ש): טז] אחרת אינו עולה אלא לכך ועולה והיין כוי (כ"י): יז] צ"ל ומקרב (ש"מ ורש"ש ע"ש): יח] דאי קיר העליון פעמים כצ"ל (רש"ש): יט] שיהא במקום דממילא יהיה הדם מתמצה על היסוד (שם): כ] תיבת זרת נמחק (רש"ש): כא] שאנו שוחטים שהעורף על גב כוי (כ"י): כב] צ"ל לצד גב (רש"ש): כג] תיבת הפנימי נמחק (ח"מ): כד] על כל קרבנך תקריב מלח ואמרינן בהקומץ כוי כצ"ל (רש"ש וכ"י): כה] שמלק (ש"מ): כו] צ"ל פוסל (רש"ש): כז] דבור זה צריך לעמוד הכא וצ"ל חטאת העוף שמלקה שלא לשמה. אבל בעולה אין מוציא מידי פיגול כוי (חשק שלמה). ועי' ל"ק: כח] בכת"י וג' נוסף וא"נ קאמר פעמים שהכהן זורקה וכו': כט] בכ"י וג' לסובב שהיה פונה. ותיבת א"כ ליתא: ל] עי' בליקוטים דף סו א:

ליקוטים

ואינו מבדיל. דעת הר"מ והרב המחבר דרשאי לחתוך כל הסימנים ולא הוי הבדלה כיון שמחובר הראש להגוף על ידי העור, ואם הבדיל הראש מהגוף פסול ולוקין דעובר על לאו זה. אבל דעת רש"י בזבחים ובחולין דאינו רשאי לחתוך יותר מסימן א', ועפי מסימן א' הוי הבדלה אע"פ שמחובר. ועי' כ"מ שם שהסמ"ג פ"ל ג"כ כהר"מ והביא ראיה לדבריו, ועיין לח"מ שם. (משנה קדשים) נטל את הראש כו' וזרקו ע"ג האישים. הנה כאן בעולת העוף דאין הדם בזריקה, נראה דגם העוף אין צריך לזרקו על גבי האישים רק מסדרו כיון דגם הדם אינו בזריקה [עי' לעיל סב ע"ב] וגם לא שייך הן בדם והן בזריקת העוף אויר קרקע מפסיק, דהוא עומד על המזבח וממצה הדם וגם מקטיר העולה וליכא אויר קרקע, א"כ נראה דיכול לסדר על גבי האישים ולא לזרוק, ולשון המשנה ולשון הר"מ וזורקו על גבי האישים, נראה דלאו דוקא זורק אלא יכול לסדרו תיכף, אך כיון דבעולת בהמה זורק האיברים זורק גם כאן, אבל אין מצוה בדבר. כן נראה לי ברור, ומקודם נותן מלח על גבי הראש ומקטירו על המזבח, ואחר זה בא לו לגוף ומסיר את הזפק והעור שלו עם הנוצה ואת בני מעיים היוצאים עמה ומשליכם לבית הדשן. ובתוס' יומא גם ע"ב מבואר לחד תירוצא דהשלכה זו אינה צריכה בגדי כהונה, והיינו אפילו זר ג"כ כשר ועי' משל"מ. וגם נראה דגם במליקה צריך לכוין הששה דברים כמו בזביחה (שם מלוא קטן)

שיטה מקובצת

פרק שני עמוד ב' [illegible] היין שהיה [illegible] על כ"כ [illegible], וי"ל אם לא היה רוצה לילך על הסובב. [illegible] כגון פעמים שהיו כ"כ הרבה כהנים על הסובב שכל הסובב היה מלא ולא היו יכולים להיות פונה לסובב אלא היה הולך מדרך הילוך הכהנים לצד הקרן [illegible] השלמים [illegible] אבל קשה אם היה כלך מערב ב' כבשים [illegible] ליסוד יותר לסובב [illegible] היה אחד [illegible] להקיף, הרי ב' כבשים, ולעיל לא חשיב אלא ב' כבשים, וי"ל דלא חשיב לעיל רק ב' כבשים לשתי ריחות, אבל לעולם בכל רוח היה כבשים כל כך שהיו צריכין לו. ואת"ה למה היה מקריב לקרן מזרחית, יעשה במקום [illegible] מיד דהיה קרובה יותר לבית הדשן, וי"ל דכל דמים שטעון קרן. ואת"ה א"כ לעיל (סו.) דפריך [illegible] יעשה [illegible] לימא ליה לא [illegible] קרן, וי"ל דעדיפא מיניה קא מקשי, דהא פר' לעיל (סו ע"א), דהכי נמי [illegible] (מהר"ם): תוד"ה שאם היה כו' דמצי לסיפר דא כבי תנא [illegible] ר"י היא. וכן פי' [illegible] כמס' קינין [illegible] כמאן דתני הוא דמה (מהר"ם): ע"ב מתני' קודם

הקפה ברגל. פי' בלא יין, וקשה לרש"י א"כ למה היה מקיף, יפנה מיד לצד מערב לשמאל לנסך ויחזור על העקב כמו שאר כהנים עושין שעולין לניסוך על ידי פייס. וי"ל דלא דמי דלאחר משאר כהנים שהיה זוכה בנסכים בפייס לא היה מגיע בחלוקי עבודה אחרת, אבל כהן הגדול שהיה כמו כן מקטיר היה מקיף בכם שלא מדרכי (להטעתו) אמרים שצריך להקטיר. ולא נהירא [illegible] אחר כל הקטרה. לכן נראה לרבינו [illegible] דלכך היה מקיף לברחות שיש לו רשות יותר מלאחרים, שהוא כהן גדול, וכן איתא בפרק טרף בקלפי (יומא מג.) שאר הכהנים היו עולים ויורדים בשפה של הכבש במזרח לו במערב והכהן הגדול באמצע מפני [illegible] שהיה יותר כהן גדול משאר הכהנים: **ואינו מבדיל.** דכיון דהכשר העוף בסימן אחד כל מה שמולק מכאן ואילך קרי הבדלה. ואת"ה א"כ לא היה לו למולק רק רוב סימן אחד כיון דהכשירו דעוף ברוב סימן אחד, וי"ל דאין זו אלא דיעבד [illegible] אבל לכתחלה בעינן סימן שלם [illegible] **אוחז** בראש ובגוף ומזה. [illegible] **קיר** שהשיריים שלו מתמצין [illegible] **ציפרא** צוארה על רוחב גודלו. [illegible] **הבדיל** בחטאת ולא הבדיל בעולה פסול. [illegible]

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones